

บทที่ 8

ระเบียบวิธีวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้เริ่มต้นทำการค้นคว้าหาข้อมูล และเอกสารต่าง ๆ ที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษาในครั้งนี ในแง่ของการพัฒนาสังคม การสอนหนังสือในสถานการศึกษา การสงเคราะห์ประชาชน ตลอดจนการเผยแพร่ธรรม ทั้งแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แหล่งข้อมูลจากห้องสมุดศาลาเจ้าปรีดิวัตรวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี และห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และห้องสมุดมหาวิทยาลัยอื่น ๆ อีกมาก เพื่อต้องการค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อให้เนื้อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.2 การสร้างแบบสอบถาม

การสร้างแบบสอบถามพระสงฆ์ในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยการสุ่มตัวอย่างแบบ Random Sampling เพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์กับการพัฒนาสังคม โดยแบ่งคำถามออกเป็น 2 ตอนใหญ่ ๆ คือ ตอนที่ 1 เกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่คำถามที่เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลทั่วไป

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม ของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แบ่งเป็นตามตัวแปร คือ อายุ พรรษา การศึกษาทางโลก การศึกษาทางธรรม โดยแบ่งออกเป็น 3 หมวดดังนี้

-หมวดที่ 2.1 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนหนังสือ

-หมวดที่ 2.2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ประชาชน

-หมวดที่ 2.3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแพร่ธรรม

ในการสร้างแบบสอบถาม ใช้วิธีการตั้งคำถาม แล้วมีคำตอบให้เลือกตอบด้วยการเขียนเครื่องหมาย (/) ลงในช่องสี่เหลี่ยมข้างหน้าคำตอบที่เลือกตอบ และคำถามให้พระสงฆ์แสดงความคิดเห็น ด้วยการเขียนลงในช่องว่างด้วย

การนำแบบสอบถามไปใช้ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถาม ไปทดสอบใช้กับพระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาสังคม ที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเลือกโดยวิธี Accidental Random Sampling ผู้ศึกษาได้นำมาพิจารณาว่า แบบสอบถามนั้นมีข้อบกพร่องอย่างไรหรือไม่ ปรากฏว่าผู้ศึกษาต้องแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามที่พระสงฆ์ไม่สามารถตอบคำถามบางข้อ เพราะไม่เข้าใจคำถาม จึงนำมาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา และแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามใหม่

1.3 การใช้เทคนิควิจัยสนามทางมานุษยวิทยา

ใช้เทคนิควิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropological Fieldwork) เริ่มลงสนามวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2538 ถึงเดือนธันวาคม 2538 รวมเวลา 6 สัปดาห์ โดยใช้เทคนิควิจัยดังนี้

1.3.1 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) คือ การเข้าไปอาศัยอยู่ในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ด้วยเป้าหมายคือเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ร่วมกับพระสงฆ์ และคอยสังเกตผู้คน กิจกรรมต่าง ๆ และลักษณะทางกายภาพของสถานที่ ความหมายของพฤติกรรมต่าง ๆ ของพระสงฆ์ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ด้วย

1.3.2 การสังเกตทั่วไป (Opsservation) ได้แก่การสังเกตลักษณะทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ที่เลือกศึกษา สังเกตพฤติกรรมประจำวันของพระสงฆ์ และลักษณะความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ ที่พระสงฆ์มาชุมนุมพบปะกันทำกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับพระสงฆ์ และสิ่งอื่น ๆ

1.3.3 การสัมภาษณ์ (Interview) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ในการสัมภาษณ์ มุ่งสัมภาษณ์พระสงฆ์ที่มีบทบาทภายในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ประมาณ 9 รูป ซึ่งแต่ละรูป มีหน้าที่และบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคม โดยแยกเป็นบทบาทในด้านการสอนหนังสือ บทบาทในการการสงเคราะห์ประชาชน และบทบาทในด้านการเผยแผ่ธรรม

1.3.4 การสำรวจประชากร เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ ชื่อ อายุ เพศ จำนวนประชากร โครงสร้างของอายุ ความสัมพันธ์ของเครือญาติ โดยการสำรวจผู้ที่อาศัยอยู่ภายในวัดทั้งหมด

1.3.5 เก็บประวัติชีวิตของพระสงฆ์ สามเณร พระสังฆาธิการ (พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งหน้าที่ด้านการปกครอง) เพื่อให้ได้เรื่องราว และเหตุการณ์ในวัดอย่างละเอียด ตลอดช่วงอายุของพระสงฆ์ภายในวัด

1.3.6 เก็บรวบรวมวัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญาของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ที่มีแนวคิดที่แตกต่างจากพระสงฆ์วัดอื่น ๆ ทำให้ทราบเบื้องหลังการผลิตสื่อการสอนธรรม ซึ่งคณะครูทั่วประเทศให้ความสนใจและติดต่อมาที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์เป็นประจำ จึงทำให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับสถานการศึกษา และสถาบันต่าง ๆ

1.3.7 ในขณะที่รวบรวมข้อมูล โดยการจดบันทึกงานสนาม (Field notes) นั้น มีการใช้เครื่องมือสื่อสารทางเทคโนโลยีด้วย โดยการใช้กล้องถ่ายรูปบันทึกภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ การสอนหนังสือของพระสงฆ์ในโรงเรียน การอบรมข้าราชการกรุงเทพมหานคร การช่วยประชาชนโดยการบริจาคสิ่งของต่าง ๆ และการเผยแผ่ธรรมโดยใช้สื่อการสอนที่ทางวัดผลิตสื่อขึ้นเอง การจัดกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา และเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

1.4 การทดสอบความถูกต้อง (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ของเครื่องมือวัด

ในเรื่องเกี่ยวกับการวัด (Measurement) นั้น มีประเด็นหลักที่สำคัญ 2 ประการ ที่ต้องตระหนัก คือ ความถูกต้องและความเชื่อถือได้ ของเครื่องมือวัด โดยความถูกต้องของเครื่องมือวัดจะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1) เครื่องมือที่ใช้วัดมโนทัศน์นั้น ได้วัดมโนทัศน์จริง ๆ หรือไม่ มิใช่ไปวัดตัวแปรหรือมโนทัศน์มา

2) มโนทัศน์นั้น ๆ มีความถูกต้องในการวัดหรือไม่ ความเชื่อถือได้ของเครื่องมือวัดมีความหมายว่า เครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้วัดมีความสอดคล้องกันหรือไม่

เพราะฉะนั้นในการวัดตัวแปรต่าง ๆ ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ตระหนักถึง ปัญหาทั้ง 2 ประการเป็นสำคัญ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก. ความถูกต้อง (Validity)

ในประเด็นความถูกต้องของเครื่องมือวัดได้ เริ่มต้นจากการใช้แนวคิดทฤษฎี ที่กล่าวถึงตัวแปร หรือมโนทัศน์เหล่านี้ว่า มีความหมายอย่างไรและพยายามสร้างมาตราวัดโดยเทียบเคียงกับเนื้อหาเหล่านั้นให้มากที่สุด โดยการปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาลงเวลาหลังจากนั้นได้นำข้อความของคำถามเหล่านั้นไปให้พระสงฆ์ ที่ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาสังคมที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรีเป็นเวลาานสองครั้ง โดยทิ้งระยะห่าง ระหว่างครั้งที่สองกับครั้งแรกเป็นเวลา 15 วัน เสร็จแล้วนำของทั้งสองครั้ง มาเปรียบเทียบดูโดยคำนวณค่าสหพันธ์ ถ้าปรากฏว่ามีค่าสหพันธ์สูงก็แสดงว่าเครื่องมือในการวัดนี้ มีระดับความน่าเชื่อถือสูง แต่ถ้าปรากฏว่ามีค่าสหพันธ์ต่ำ ผู้วิจัยก็ต้องปรับปรุงแก้ไขโดยปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว นำกลับไปให้พระสงฆ์ได้กรุณาตรวจสอบ และให้ความหมายอีกครั้งจนกระทั่งทุกท่านมีความเห็นตรงกับข้อความของคำถามเหล่านั้น จนกว่าจะมีความน่าเชื่อถือ

ข. ความน่าเชื่อถือ (Reliability)

ในประเด็นของความน่าเชื่อถือได้ของเครื่องมือวัดนั้น ได้นำแบบสอบถามที่ได้ทำการแก้ไขข้อความถูกต้อง แล้วนำไปทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ซึ่งได้รับแบบสอบถามคืนมา จากนั้นจึงนำคำตอบตัวแปรต่าง ๆ แต่ละตัวแปร เพื่อดูความสอดคล้องของข้อความในคำถามต่างๆ เพื่อตัดข้อความไม่สอดคล้องกับข้อความอื่นๆ ก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูล

2. ขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือทางวิชาการ รายงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการศึกษาข้อมูลออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ การสอนหนังสือ การสงเคราะห์ การเผยแพร่ธรรมตามบทบาทการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ และเสนอเค้าโครงการวิจัย

2. ขึ้นสร้างแบบสอบถาม และเก็บข้อมูลภาคสนาม

3. ขึ้นวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้หลักการทางสถิติ

4. จัดพิมพ์ และเสนอผลการวิจัย

5. การเก็บข้อมูลใช้วิธีการดังนี้

5.1 ส่งแบบสอบถาม ผ่านพระเจ้าหน้าที่

5.2 สัมภาษณ์เจาะลึกแต่ละรูป

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ทำการศึกษา ได้นำแบบสอบถามไปถวายให้พระสงฆ์ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยตัวเอง โดยผ่านพระเจ้าหน้าที่ของวัดในกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้น ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 จากเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นตอนแรก โดยการศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เอกสารที่เกี่ยวข้อง หนังสือ ตำรา บทความจากเอกสาร และวารสารต่าง ๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเก็บข้อมูลสถานที่ค้นคว้าได้แก่ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดศาลาเจ้าปรีดิณี วิทยาลัยพระตำหนักวังสวนกุหลาบ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และห้องสมุดมหาวิทยาลัยอื่น ๆ

3.2 การส่งแบบสอบถาม จำนวน 150 ชุด ด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือจากพระเจ้าหน้าที่ เป็นตัวแทนในการแจกและเก็บข้อมูลส่วนหนึ่งจากคณะพระธรรมทายาท และจากนั้นก็เก็บด้วยตนเอง โดยใช้เวลาเวลาประมาณ 5 สัปดาห์ ตั้งแต่ 12 พฤศจิกายน 2538 ถึงวันที่ 10 ธันวาคม 2538 และได้แบบสอบถามคืนมาทั้งหมด 150 ชุด

3.3 การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการทางมานุษยวิทยา โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างของพระสงฆ์ และในขณะเดียวกันก็สัมภาษณ์และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์และจดบันทึกการกระทำ หน้าที่ตามบทบาทต่าง ๆ ของพระสงฆ์ซึ่งสามารถสังเกตได้ในช่วงกำลังสอนหนังสือนักเรียนในห้องเรียน ในขณะที่บริการสงเคราะห์ประชาชนในวันอาทิตย์ นำสิ่งของไปมอบให้แก่เด็กพิการที่สถานสงเคราะห์ปากเกร็ด และการปริกษาสนทนาธรรม ที่ห้องสมุดศาลาจำปรัตน์ และการเข้าร่วมกิจกรรมการเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ โดยใช้เวลาประมาณ 6 สัปดาห์ คือตั้งแต่วันที่ 29 ตุลาคม ถึงวันที่ 3 ธันวาคม 2538

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้วิธีการเพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ดี ซึ่งจะเป็นตัวแทนของประชากร ทั้งนี้เพื่อความประหยัด และสอดคล้องกันวัตถุประสงค์ของการวิจัย แต่ไม่เสียซึ่งความรู้สึกแม่นยำของกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ๆ ครอบคลุมตามตัวแปรที่จะวิเคราะห์ เช่น การสอนหนังสือ การสงเคราะห์นักเรียนเยาวชนและประชาชนทั่วไป โดยมีศูนย์กลางการปฏิบัติงาน และมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับบทบาทในการพัฒนาสังคมได้มากพอ เมื่อถือตามเกณฑ์นี้แล้วบริเวณที่เหมาะสมจะเป็นประชากรของการวิจัยครั้งนี้ที่สุด คือพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในจังหวัดนนทบุรี เป็นหน่วยศึกษาโดยดำเนินการสุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนต่อไปนี้

1.) เลือกบริเวณตัวอย่างโดยวิธีสุ่มตามจุดประสงค์คือเลือกโดยพิจารณาความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นบริเวณตัวอย่างที่เลือกวัดนี้ เพราะมีพระสงฆ์นักพัฒนาสังคมจำนวนมาก ที่พักอาศัยอยู่ทั้งที่เป็นครูสอนหนังสือ นักบริการสังคมด้านสงเคราะห์ประชาชนนักเผยแพร่ธรรม เป็นต้น

2) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นพระสงฆ์ สังกัดมหานิกาย ที่ปฏิบัติงานในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ เป็นพระสงฆ์ที่มีอายุระหว่าง 20-60 รวมจำนวนพระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถามจำนวน 150 รูป สำหรับชื่อของพระสงฆ์กลุ่มตัวอย่าง

ที่ได้สัมภาษณ์เจาะลึก เป็นเทคนิคการวิจัยทางมานุษยวิทยา เพื่อประโยชน์ต่อการวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ได้ใช้ชื่อสมมติ โดยแบ่งออกเป็นพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ด้านการสอนหนังสือ 3 รูป ด้านสงเคราะห์ประชาชน 3 รูป และด้านเผยแผ่ธรรม 3 รูป รวมเป็น 9 รูป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด ได้นำมาตรวจสอบเพื่อความสมบูรณ์ของคำตอบ เสร็จแล้วนำมาวิเคราะห์โดยอาศัยเครื่องคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรม SPSS - X ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่การหาร้อยละเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ เฉพาะในด้านที่มีความสำคัญตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และความคิดเห็นของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ในด้านการสอนหนังสือ การสงเคราะห์ประชาชน และการเผยแผ่ธรรม เพื่อนำเสนอและสรุปผลการวิจัยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

- 1) การใช้ตารางแจกแจงความถี่ (Frequencies) โดยระบุค่าของข้อมูลเป็นร้อยละ (Percentage) เพื่อพรรณาลักษณะข้อมูลโดยทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
- 2) การวิเคราะห์ไคสแควร์ (Chi - Square Analysis) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางสังคมและพระธรรมวินัยกับการพัฒนาสังคม โดยใช้ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนข้อมูลที่ไม่ใช่สถิติจะเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณา

6. ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

ระยะเวลาที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษา เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2538 เป็นต้นไป จนสิ้นโครงการ กล่าวคือ

6.1 ข้อมูลทั่วไป รวมทั้งการทำความคุ้นเคยกับวัดชลประทานรังสฤษฎ์เริ่มตั้งแต่ มิถุนายน เป็นต้นไป

6.2 ข้อมูลภาคสนาม (Participant Observation, interview) ได้จาก พระสงฆ์ ที่ทำหน้าที่ตามบทบาทในการพัฒนาสังคม เริ่มตั้งแต่ 21 กันยายน - 2 ธันวาคม 2539

7. การเสนอผลการวิจัย

การเสนอผลการวิจัยทำในรูปของตาราง พร้อมคำอธิบาย และวิเคราะห์ความหมายในตารางนั้น ๆ ประกอบข้อคิดเห็นของผู้ศึกษาและผู้ที่เคยทำการศึกษา ศึกษาเรื่องดังกล่าวหรือใกล้เคียง โดยเสนอผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ข้อมูล ในด้านอายุ พรรษา การศึกษาทางโลก และการศึกษาทางธรรม เกี่ยวกับบทบาทในการสอนหนังสือ การสงเคราะห์ประชาชน และการเผยแพร่ธรรม ในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ ศึกษาความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับ ตัวแปรคือ ของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคม จะได้ศึกษาเป็นเรื่อง ๆ ไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย